

ผู้วิปัสสนา

พระอาจารย์สงบ มนสฺสนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคาคด อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อันนี้ละเอียดอ่อนมาก แล้วแต่ภูมิปัญญา เราว่าวุฒิภาวะของใจมันจะเข้าไปเห็น เวลาศึกษาเข้าไปมันก็เหมือนกับทฤษฎีไอ้พวกนักวิชาการ ที่ปริกษานี้จะเสนอโครงการต่าง ๆ ต้องโครงการอย่างนั้น ๆ แต่จะทำได้ไม่ได้นี้ นักปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติเขาจะรู้ว่ามันจะทำได้จริงหรือทำไม่ได้จริง ถ้าทำได้จริงนะ ผู้ปฏิบัติมันอีกอย่างหนึ่ง เพราะเข้าไปในพื้นที่แล้วมันจะเข้าไปประสบ แบบว่ามีปัญหา มีอะไร ทำไม่ได้แบบโครงการที่นักวิชาการเขาตั้งโครงการขึ้นมา อันนี้เป็นโลกนะ

แต่ถ้าเป็นธรรมนะ ไม่ใช่ ถ้าเป็นธรรมในปริยัตินั้นจะถูกหมด ไม่มีผิดเลย เดินตามนั้นจะถูกหมด แต่ทำไมเวลาเดินเข้าไปนี้ เราจะผิด เราจะคลาดเคลื่อนไป เขาบอกว่าในอนัตตา ความเห็นอนัตตานี้ มันเป็นอนัตตาโดยวัตถุทั้งหมดเป็นอนัตตา ยกตัวอย่างเช่น แม่น้ำไหลมานี้ ทำไมน้ำมันไหลไปโดยธรรมชาติ ทำไมต้องรู้ว่าน้ำไหล? เพราะน้ำไหลนี้มันแปรสภาพเป็นอนัตตา ทำไมเราต้องรู้ว่าน้ำไหล เห็นไหม

นี่มันเป็นอนัตตาโดยธรรมชาติของมัน เขาบอกว่า ทุกข์ของวัตถุ สิ่งที่เป็นวัตถุนั้นมันมีทุกข์ มันต้องแปรสภาพ มันอยู่คงที่ของมันไม่ได้ กับทุกข์ในอริยสัจต่างกัน ทุกข์อริยสัจนี้เป็นทุกข์ของใจ เขาบอกทุกข์อริยสัจแคบ ถ้าทุกข์ในไตรลักษณ์นี้ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทุกข์อันนี้ทุกอย่างมันต้องแปรสภาพหมด อันนี้มันเป็นกว้างขวางมาก วัตถุมันเป็นทุกข์...มันไม่ใช่ มันผิดใจ

“มโนปุพฺพกุมา ฐมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา ทุกอย่างเกิดขึ้นเพราะใจ” ในศาสนาถึงสอนลงที่ใจใจ สิ่งที่เป็นวัตถุมันแปรสภาพ มันไม่ทุกข์เพราะมันไม่มีชีวิต มันไม่รู้เรื่อง เพียงแต่ว่าสิ่งข้างนอกมันแปรสภาพนี้ เราเป็นทุกข์ ไม่ใช่มันเป็นทุกข์ สิ่งของที่เรามีใช้ขึ้นมา ของที่เราเก็บไว้ดี ๆ แล้วมันเสียหายไป อย่างเช่นไฟไหม้บ้านอย่างนี้ เราต้องทุกข์มากเลย แต่บ้านเวลาไฟไหม้มันรู้

เรื่องไหม มันทุกข์ไหม ไฟไหม้บ้านนี้ ไฟไหม้ก็ไหม้ไป บ้านมันเป็นไม้มันก็โดนไหม้ไป แต่เรานี้เป็นทุกข์

นี่เราเป็นทุกข์ เห็นไหม เพียงแต่ว่า ถ้าเขาบอกว่าสิ่งข้างนอกนี้มันเป็นทุกข์ ทุกอย่างเป็นทุกข์นี้เป็นอนิจจัง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา มันก็เปรียบเหมือนภายนอกใจ แม้แต่กายของเรา เราป่วย เราไข้ นี่ เราทุกข์ของเราละ แต่โยมมองคุณะโยมไม่ทุกข์หรือเพราะโยมไม่รู้ เพราะคนมองมา มันจะรู้ได้อย่างไร มันคนละหัวใจ วัตถุภายนอกนี้มันแปรสภาพอยู่ มันเป็นสิ่งภายนอก ถ้าเรามองแล้ว เป็นคดีนี้มันจะเข้าตรงนี้ เห็นไหม สิ่งนี้แปรสภาพ มันสลดหดหู่ มันคิดแล้วมันเศร้าใจ นี่ธรรมมันเกิด ธรรมมันเกิดได้แม้แต่ข้างนอกข้างใน

ถ้าเราไปเห็นว่าสิ่งสภาพนี้ วัตถุนี้มันแปรสภาพไป แล้วเราว่า แม้แต่วัตถุก็แปรสภาพไป สรรพสิ่งนั้นแปรสภาพไป นี่มันจะหดเข้ามาที่ตัวเรา มันจะร่นเข้ามาที่ตัวเรา ร่นเข้ามา ๆ สุดท้ายแล้วมันต้องร่นมาที่เรา ที่ทุกข์ในอริยสัจนี้ เราถึงบอกว่า เขาพูดในทำนองที่บอกว่า ในเรื่องอนัตตา นี่ไม่ต้องเอาอะไรไปดู มันเป็นโดยธรรมชาติ เพียงแต่เราศึกษาไกลไป ศึกษาไกลของความคิด ใจ เห็นไหม ศึกษาไกลของหัวใจ ถ้าหัวใจมันแปรสภาพนี้มันแปรสภาพอยู่แล้ว เราดูไปถึงตามทัน ๆ อันนี้เป็นโลกียะใจ

อย่างที่เรานี้ เราคิดถึงเมื่อวานนี้สิ เราคิดถึงเมื่อวานเราผิดพลาดอะไร เราทำอะไรผิดพลาดไป เราคิดถึงเมื่อวานนี้ เราบอกมันไม่ควรผิดพลาดเลย อย่างนี้เห็นไหม เราคิดทันไหม? ทัน เราคิดได้ สิ่งที่แปรสภาพไป แล้วมันสลดสังเวชไหม? มันสลดสังเวชถ้ามันเป็นของที่ว่าเราเสียหาย ถ้าอย่างนี้มันสะเทือนใจ ถ้าของนั้นไม่เสียหายมันไม่สะเทือนใจ อันนี้มันเป็นอดีตอนาคตจนเราเปรียบเหมือนเมื่อวานนั้นเลย พอเปรียบเหมือนเมื่อวานนั้นเพราะอะไร?

อันนี้ก็เหมือนกัน เราเข้าไปดูอาการของใจนี้ ถ้าไม่มีตัวจิต เขาถึงบอกว่า เขาไม่ต้องทำ ความสงบ ของเขาเขาบอกว่าเป็นวิปัสสนาพร้อมกับสมณะ เพราะไม่มีจิตดู เขาอ้างตรงนี้ชัด ๆ เลย บอกว่าไม่ต้องมีอะไรเข้าไปดูมัน ดูสภาวะตามความเป็นจริงนั้น อันนั้นนะเป็นวิปัสสนา อันนั้น เป็นความจริง ไม่ต้องมีอะไรไปดู พอไม่มีอะไรไปดูมันก็ขับเคลื่อนกันไป มันก็เป็นสภาวะไป

มันก็เหมือนเอาหัวใจนี้มาเปรียบเหมือนวัตถุ ถ้าพูดถึงอย่างนี้ต้องเอาเจ้าคุณอุบาลี วัดบรมนิวาส เจ้าคุณอุบาลีนี้พูดถึงถ้าเอาสถานะเรื่องว่าเป็นนักปราชญ์ เทียบเท่าเสฐียรพงษ์ได้ แล้วเวลาปริยัติท่านก็เก่ง พอท่านมาปฏิบัตินี้ มันบอกว่าเรื่องของความปฏิบัติ คือว่าเรื่องของข้อเท็จจริงในพื้นที่ กับวิชาการนี้ต่างกันราวฟ้ากับดิน ฟ้ากับดินนะความต่างกันนี้ ฟ้ากับดินเลย ความเห็นต่างกัน เพราะอะไร? เพราะว่าทางปริยัตินี้เขาศึกษาทฤษฎีแล้วเขาคำนวณทฤษฎีนั้น เขาเห็นทฤษฎีนั้น แต่เขาไม่ทำความสงบของใจ

ถ้าเขาทำความสงบของใจ ใจนี้เข้าไปเห็น สิ่งที่เขาค้านั่นนะสิ่งนั้นตรงกันข้าม มันเป็นความจริง ที่ว่าทำไมน้ำนี้มันแปรสภาพ มันไหลไปนี้ทำไมน้ำต้องมีคนไปรู้มัน แล้วสภาวะสมณะธรรมะคือธรรมชาติ มันรู้ มันแปรสภาพอยู่แล้ว แล้วมันแปรสภาพอยู่ในป่า อย่างลำธารนี้มันไหลมาจากในป่า ลำธารนั้นมันมีชีวิตไหม? ลำธารมันรู้เรื่องไหม? มันไม่รู้เรื่อง คือว่ามันเป็นสภาวะความจริงแต่มันไม่มีคุณค่า

แต่ถ้าเรากระทบกับเรานี้ เห็นไหม เมื่อวานนี้ วันนี้ พรุ่งนี้ นี่มันไหล นี่ความไหลของใจ ถ้าเราจับตรงนี้ได้ ความไหลของเรานี้เราจับได้ เราจะซ็อกเลยนะ อีกร...อีกร...อย่างเช่นเราจับความคิดนี้ เราย้อนกลับมาความคิดนี้ เรายังเสียใจถ้าทำสิ่งใด มันย้อนไปมันจะเสียใจ มันจะดีใจ อันนั้นเราจับได้ จับที่อดีตอนาคต จับนี้เป็นสัญญา

แต่ถ้าเราจับความจริง เห็นไหม ถ้าจับความจริงเอาอะไรไปจับ? มันต้องเอาจิตไปจับ เอาจิตไปคู่ พอเอาจิตไปคู่ เขาถึงบอกว่าไม่ต้องมีอะไรไปคู่ นี่มันถึงผิดใจ มันต้อง! มันต้องมีอะไรเข้าไปคู่ มันต้องมีอะไรเข้าไปจับ มันต้องมีอะไรเข้าไปวิเคราะห์ มันถึงต้องมีสมณะ มีสมณะคือความทำความสงบของใจ แล้วใจนี้มันไปเห็นกาย เวทนา จิต ธรรม ถึงยกขึ้นวิปัสสนา

แต่ถ้าเดินตามอย่างนั้น ถึงบอกว่า ที่ตามหลักของศาสนานี้ ที่ว่านี้ ทางโลกนะนักวิชาการคิด กับผู้ปฏิบัตินี้ มันเป็นเรื่องคิดของสมมุติ แต่อันนี้เป็นธรรมะ เขาศึกษาธรรมะมานี้ มันเป็นภาคปริยัติใจ มันถึงยังไม่ปฏิบัติ มันถึงยังไม่รู้สึก ถ้ารู้สึกขึ้นไปนี้มันจะซ็อกเลยนะ ๑ เพราะว่ามันต้องมีตัวใจ ถ้าตัวใจไม่ไปจับนะ ถึงว่าตัวใจไม่ไปจับ ดูอย่างอาจารย์เจี๊ยะถามคุณแม่... เห็นไหม

“พิจารณานามรูปสละ”

“แล้วเอาอะไรพิจารณา?”

“ก็พิจารณานามรูปสละ”

“แล้วเอาอะไรพิจารณาละ?”

“ก็พิจารณานามรูปสละ”

นี่เข้ากับหลักอันนี้เลย สภาวะธรรมะมันเป็นอยู่แล้ว เราก็ดูสภาวะธรรมะ แล้วไม่ต้องมีอะไรไปคิด เพราะมันไม่มีจริง ๆ เพราะเราไม่ได้ตั้งสมมติขึ้นมา เราทำใจเราสงบไม่ได้ เราไม่มีตั้งมันขึ้นมา เพราะอย่างนั้นก็พิจารณานามรูปไปเลย เห็นไหม “พิจารณานามรูปสละ” อาจารย์เจื้อยบอกว่า “แล้วเอาอะไรพิจารณา เอาเครื่องมือสิ่งใดไปพิจารณา?” เห็นไหม อาจารย์เจื้อยถามเลย เรานั่งอยู่ด้วย

“พิจารณานามรูปสละ”

“แล้วพิจารณาอย่างไรล่ะ?”

“ก็พิจารณานามรูปสละ”

“แล้วพิจารณาอย่างไรล่ะ?”

“ก็พิจารณานามรูปสละ”

อาจารย์เจื้อยท่านบอกว่า “แล้วเอาอะไรพิจารณาละ?” อาจารย์เจื้อยบอก “ต้องอาศัยจิตนี้ไปพิจารณา” อาศัยผู้ที่พิจารณา มโนปุพฺพํภคมา เห็นไหม “มโน มโน” ตัวใจนี้เป็นตัวก่อเหตุ ตัวใจนี้เป็นตัวรู้ ตัวใจนี้เป็นตัวแก้ไข นี่พอตัวใจสงบขึ้นมา มันไปแก้อาการนั้นก่อน แล้วค่อยกลับมา

ถึงว่าเขาเป็นภาคปริยัติ เขาถึงบอกว่าไม่ต้องมีอะไรไปรับรู้ นี่มันชัดเจนมาก ฟังแล้วมัน “อ้อฮัม ๆ” เเลยนะว่าไม่ต้องมีอะไรไปรู้สภาวะธรรมชาติ ธรรมชาติมันเป็นสภาวะอยู่อย่างนั้น อันนั้นเป็นสภาวะธรรมชาติภายนอก พระพุทธเจ้าไม่ทิ้งเรื่องเป็นประโยชน์หรอก อันนี้เป็นประโยชน์มากนะ เช่น เราเห็นคนเจ็บคนป่วยนี้ เราจะสวดสังเวชเข้ามาเลย คนนี้เป็นญาติเราเราจะสวดสังเวชเข้ามา

นี่สภาวะกันข้างนอก นี่ธรรมะมันเป็นข้างนอก สวดสังเวชนี้เป็นหัวใจ ที่นี้สวดสังเวช เห็นไหม ถ้าเราเป็นปกติของเราเนี่ย เราสวดสังเวช เราจะมีทุกขะ ยิ่งถ้าเป็นเครื่องญาติเราเนี่ย เราจะพยายามแก้ไข เราจะเข้าไปโอบอุ้ม หัวใจนี้มันจะเข้าไปเกาะเกี่ยว แล้วมันจะทุกข์ร้อนไปในหัวใจของเรา ยิ่งถ้าเป็นญาติใกล้ชิดมันยิ่งสะท้อนใจ

แต่ถ้าเป็นผู้มีธรรม เห็นไหม ปลงธรรมสังเวช นี่มันต่างกันตรงนี้ ปลงธรรมสังเวชนี้มันรู้สภาวะตามความเป็นจริงต้องเป็นอย่างนั้น แต่มันก็สังเวช มันสลดหัวใจ แต่ถ้าหัวใจที่ยังไม่ได้แก้ไขเลย อย่างที่ว่าสภาวะธรรมะ ๆ นี่มันจะเข้าไปยึดเลย เข้าไปเกาะเกี่ยวเลย เข้าไปยึดเพราะอะไร? เพราะมันยังไม่ได้ทำอะไร ตัวหัวใจนะ โอ้ตัวที่ว่าไม่ต้องมีอะไรไปรับรู้เนี่ย มันหลบอยู่ ตัวที่ไม่ต้องไปรับรู้สิ่งนี้

แต่ถ้าเราทำความสงบเข้าไป ตามวิปัสสนาของครูบาอาจารย์เราสอน เห็นไหม ส่วนใหญ่ต้องทำสมถกรรมฐานขึ้นมาให้ได้ก่อน ทำสมถะขึ้นมา ความสงบของใจ พอความสงบของใจนี้เอาใจตัวนี้เข้าไปค้นหา ถ้าค้นหาไม่เจอ คนที่ทำความสงบของใจแล้วมันจะเลื่อนไป ๆ มีมากมายทำความสงบของใจได้ อันนี้เป็นงานที่ว่ายากพอสมควรแล้ว พอทำความสงบของใจ ใจจนตั้งมั่น ใจจนเป็นหลัก เอาใจนี้เข้าไปค้นคว้าหากาย คือว่าถ้าเห็นกาย เห็นจิต ถึงได้วิปัสสนา

อันนั้นถึงเป็นวิปัสสนา มันถึงว่าจำเป็นต้องมีผู้เข้าไปขุดค้น จำเป็นต้องมีคนเข้าไปค้นหา อันนี้จำเป็น ถ้าไม่จำเป็นแล้วมันจะเป็นเลอะเลือน มันจะไหลเลื่อนไป อย่างที่วานะ สภาวะธรรมชาติ ๆ มันไม่มีที่สิ้นสุดไง มันไม่มีเริ่มต้น แล้วไม่มีที่จบ แต่อันนี้มันมีที่เริ่มต้น แล้วมีที่จบ

พอมิที่จบนี้ มันสมุจเฉทปหาน มันขาดตอน เริ่มต้นแล้วจบ ขณะจิตที่พลิกนั้นคือพระอริยเจ้า จาก
ปุณฺชนคนธรรมดาขึ้นเป็นพระอริยเจ้า เป็นโสดาบัน เป็นอะไรขึ้นไปนี้ มันรู้เองทั้งนั้นเลย

ถึงว่าธรรมะนะสอนไม่ถูก แล้วเราพยายามปฏิบัติเข้าไป เพียงแต่ยังไม่ได้ปฏิบัติใจ แล้ว
วิเคราะห์ห้วงจิตเอากิเลสของเรา คือของยึดมาสัญญา มา แล้วเราก็นำวิเคราะห์ไปอย่างนั้น ถึงบอก
ยืนยันเป็นอย่างนั้น แต่ฟัง ๆ ไปแล้วคืออย่างหนึ่ง คืออย่างหนึ่งเพราะว่าเขายอมรับว่า จิตนี้มีอยู่ นรก
สวรรค์นี้มีอยู่ ใจนี้ตายไปแล้วต้องไปเกิดอีก

แต่เขาพูดในธรรมะนี้ ความเห็นของเขา ความเห็นเขายึดมั่นนะ เห็นว่าสภาวะธรรมะเป็น
ธรรมดา ถึงบอก นาย ก. ตายไป ไปเกิดเป็นนาย ข. นาย ก. กับ นาย ข. เป็นคนละคน ถ้าฟังอย่างนี้
ปั๊บมันจะเหมือนกับปฏิเสธกรรม แต่เขาบอกไม่ปฏิเสธกรรม เพราะอะไร? เพราะนาย ก. ทำ
มาแล้ว พอนาย ก. ทำมาตายไป กรรมนั้นมันก็เข้าไปในหัวใจดวงนั้น ดวงใจดวงนั้น

แต่เขาไม่ยอมพูดดวงใจดวงนั้น เพราะมันไปเข้ากับฮินดู ฮินดูสอนเรื่องตัวตน เรื่องการเกิด
การตาย ศาสนาพุทธก็สอนเรื่องการเกิดการตาย แต่ไม่ยอมรับตัวตน สภาวะจิตนี้มันหมุนไป มัน
แปรสภาพไปตามประสากรรม มันแปรสภาพ เออ..เขายอมรับตรงนี้ แปรสภาพจริง แล้วก็
ตัวตนจริง ๆ เป็นอัตตาไปอย่างนั้น เพียงแต่ว่าเขาไม่มีสภาวะธรรมะ คืออนัตตาเข้ามาทำให้จิต
ปัจจุบันเรานี้ ที่เราเป็นปัจจุบันนี้เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้ใจ

ถ้าธรรมะเรานี้ ธรรมะสอนปัจจุบันนี้ ไม่ได้สอนว่าเกิดแล้วตาย แล้วไปภาวนาเอาชาติหน้า
...ไม่ใช่ เพียงแต่อธิบายเรื่องชีวิตถูกต้อง ชีวิตนี้เกิดมาเพราะกรรม มีจิตดวงที่สร้างสมมา เกิดมา
เพราะกรรม แล้วเราสร้างสมกรรมอยู่ที่นี่ สร้างกรรมดีตายไปก็ไปเกิดดี ตายชั่วไปเกิดชั่ว เขายอมรับ
สภาวะตายเกิด เออ...ตอนนี้เห็นด้วย สภาวะตายแล้วเกิด แล้วไม่ต้องหมุนเวียนไป แต่ไม่ใช่ตัวตน
เขาว่าไม่ใช่ตัวตน เพราะเขาไม่เห็นตัวตน เขาถึงจับสมาธิไม่ได้

สมาธินั้นคือตัวตน สมาธิคือจิตตั้งมั่น สมาธินั้นคือตัวตน ตัวตนแล้วชำระตัวตนนั้น ต้อง
อาศัยตัวตนเข้าไป เราปฏิเสธตัวตนตั้งแต่ที่แรกเลย จะให้เป็นอนัตตาเลย เพราะอนัตตานั้นเข้าไป

ชำระล้างไอ้ตัวตนของเรา ถ้าชำระล้างตัวตนของเราได้ นั่นนะเราจะเข้าถึงความสะอาด แล้วตัวตนเป็นตัวตนที่สะอาด ถึงว่ามันจะเป็นสิ่งที่มีอยู่ แต่เป็นตัวตนไม่ได้ เพราะตัวตนนี่คือตัววิชา ตัวตนนี่คือตัวมานะใหญ่ ตัวตนนี่คือตัวเริ่มต้นที่จะออกไปเหยียบย่ำคนอื่น

ทีนี้ชำระตัวตนอันนี้ นั่นนะถึงว่าอันนี้เขาพูด พูดถึงเปรียบเทียบศาสนาใจ เปรียบเทียบถึงพุทธกับฮินดู เพราะเราไปปฏิเสธฮินดู เราเลยปฏิเสธหลักของเราด้วย หลักของเราเหมือนกัน คล้าย ๆ กันว่ายอมรับเรื่องจิตกับเรื่องกาย แต่ของเรามีวิชาการคือมรรคนี้ ไอ้ตัวทำลายนี้ ไอ้ตัวนี้ ของเขาไม่มี ฉะนั้นของเขาเลยสำคัญกว่า ถึงว่าฟังแล้วก็ใช้ได้อยู่ เพียงแต่ว่ามันเข้าใจอะไรเยอะขึ้นมากเลย สิ่งที่เขาปฏิเสธอยู่ เพราะเขาไม่เห็น